

ТЕМА 4

ВАЖЛИВІСТЬ РОДУ

Українська ікона від пізнього Середньовіччя до кінця XXVII століття

Ситуація морального змісту

Познайомтеся з ситуацією морального змісту та поміркуйте.

Роздивляються онуки давні фотографії, а бабуся їй розкажує, хто там з їхнього роду.

– Оце моя мама, – каже бабуся. – А біля неї – її сестра. Вона гарно вишивала. А ось ця жінка – мамина троюрідна сестра Тетяна. Дуже любила співати... А ось це – мій тато. Нам казали, що він безвісті зниклий, а коли повернувся додому – ото було щастя!!!

Слухають діти бабуся, і перед ними постає історія не тільки їхньої сім'ї, а й села, звідки родом бабуся. Цікаво дізнатися про надбання свого роду, а також про життя всього села. Хтось залишився в пам'яті навіки благородним і світлим, а про когось соромно їй згадувати...

- Скільки поколінь свого роду ви знаєте?
- Хто вам про них розповів?
- Чому важливо знати своїх предків?

Золоті вірші уроку:

«Побожний і богобоязливий з усім своїм домом; він чинив народові великі милостині й завжди Богові молився»

(Діян. 10:2).

«А коли хтось про своїх, особливо ж про домашніх не дбає, той віри відцурався: він гірший, ніж невірний»

(1 Тим. 5:8).

*Прочитавши золоті вірші,
поміркуйте, про що йтиметься на
уроці.*

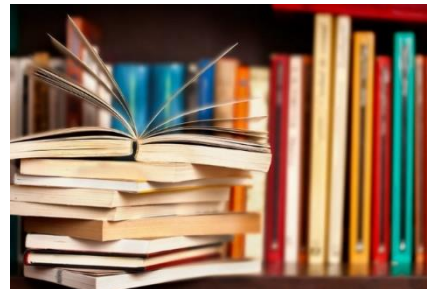
На уроці дізнаєтесь:

1. Про унікальне місце людини в світі в контексті родини і родоvodu.
2. Про родовід Ісуса Христа.
3. Чому важливо досліджувати свій родовід.
4. Славетні роди є наслідком дбайливого ставлення до честі свого роду.

Скарбничка мудрості

Збагачуємо свій словничок

*Прочитайте ключові слова уроку.
Чи знайомі вони вам?
Як ви їх розумієте?
Запам'ятайте значення цих слів.*

Ключові слова:

Родина – соціальна група людей (які зазвичай перебувають у шлюбі), їхніх дітей (власних або прийомних) та інших осіб, поєднаних родинними зв'язками з подружжям, кровних родичів, що здійснює свою життєдіяльність на основі спільного економічного, побутового, морально-психологічного укладу, взаємної відповідальності, виховання дітей.

Рід – ряд поколінь, що походять від одного предка.

Родовід – походження, послідовність, історія поколінь певного роду; історія якоїсь однієї родини, роду.

Покоління – сукупність родичів однакового ступеня спорідненості щодо спільного предка; група людей, що народилися в певний хронологічний проміжок часу.

Чесць – сукупність вищих моральних принципів, якими людина керується у своїй громадській і особистій поведінці.

Честь роду – сукупність вищих моральних принципів, якими людина, представник певного роду, керується у своїй поведінці.

Пізнавальні тексти

Прочитайте тексти і поміркуйте над ними.

1. «Хто не знає свого минулого, той не вартий свого майбутнього»

Відомий український поет Максим Рильський підкреслював важливість збереження національної пам'яті: «Хто не знає свого минулого, той не вартий свого майбутнього». Коли людина наближена до глибин власного родоводу, вона відчуває себе часткою глобальної історії та знаходить шлях до розуміння своїх здібностей і хисту, розуміє себе в контексті родини і родоводу.

Зрозуміло, що родовід – це поєднання багатьох поколінь. Усі ми маємо 4 прабабусі й 4 прадідуся – це вже аж 8 людей. 90% українців насилу згадують імена своїх прабабусь і прадідусів, і, на жаль, часто не знають їхніх імен, точних дат народження та смерті. А в ідеалі всі повинні знати предків до сьомого коліна! Проте Голодомори, війни, депортації, русифікація, знищення архівів – усе це призвело до того, що сучасне покоління не завжди вважає за потрібне досліджувати своє походження.

Водночас у часи епідемій та воєн пошук національного коріння видається першочерговим завданням. Саме в часи таких глобальних випробувань потреба розуміння своєї національної ідентичності набуває великої значущості.

Для перемоги нам потрібно самоусвідомити себе українцями, збагнути, що в нас є національна мова, самобутня культура й особиста історія розвитку. Маємо знайти відповіді на запитання «Ким ми є?».

Ми зовсім інакше будемо сприймати особистісну цінність, якщо дізнаємося, за яких складних обставин формувалася наша державність, яким тернистим був історичний шлях наших предків. Не одне століття викорінювалась наша самобутня культура, заборонялась рідна мова, вичищалась національна пам'ять. В ХХІ столітті нас продовжують знищувати і фізично, і ментально. Багато національних реліквій було викрадено із гетьманської резиденції під час її зруйнування в 1708 році і відвезено до Московії та Петербурга. Радянська влада продовжила «традицію»: евакуювала архіви у східні регіони СРСР під час Другої світової війни, а те, що не вивозилося, – навмисне спалювалося чи руйнувалося, викрадалися цінні історичні документи. Це спричинило втрату цілих пластів історії української державності.

І в наш час у російсько-українській війні ворог нищить національну пам'ять нашого багатостраждального народу. За підрахунками ЮНЕСКО, армія-агресорка знищила в Україні 331 історично або культурно значущу споруду, у тому числі 29 музеїв, 13 бібліотек і одну будівлю архіву. Ще, як мінімум, п'ять архівів постраждали частково (у листопаді 2022 року, при відступах з Херсона, російські загарбники розграбували Державний архів Херсонської області й викрали документи з архівів судів, міської ради та РАЦСу).

Фото: Державна архівна служба України

Упродовж століть спочатку російська імперія, а потім СРСР докладали величезних зусиль, щоб максимально українців «зробити» росіянами: за допомогою суфіксів -ов, -ев, -ін зросійщували українські прізвища. Коваль ставав Ковальовим, Заєць – Зайцевим, Куліш – Кулешовим. Або ж суто українські частини прізвищ «відпадали». Відомий диригент і композитор Ігор Стравинський за часів російської окупації мав подвійне прізвище Стравинський-Сулима, бо козацьке коріння мав; не менш відомий художник із козацького роду – Ілля Ріпин через зросійщення став Іллею Рєпіним.

Чому так робили люди? У Радянському Союзі всім із українськими прізвищами було в рази важче досягти кар'єрних успіхів, а подекуди – взагалі

неможливо. Тому, прагнучи займати посади, зрікалися свого прізвища – своєї родової пам'яті. В пам'ять про всіх, хто вистояв і не зігнувся перед ворогом, ми маємо зрозуміти, хто ми є.

Національна українська традиція – знати й шанувати своїх предків. У кожного з нас є свій рід, свої пращури. Майже всі наші дідусі, бабусі, прадіди і прабабусі – християни, що вірили в Бога, Ісуса Христа, жили Його Заповідями. Хрестили своїх дітей. Ростили їх так, щоб вони також вірили в Бога, робили добро, як Він заповідав. Молились Богу, просили в Нього допомоги в житті.

Шануймо свій рід! Для цього треба жити так, щоб продовжити ті добрі справи, які робили наші предки. Пам'ятаймо про важливість існування роду на біблійних цінностях, охороняти його честь і чистоту. Необхідно бути відповідальним за майбутнє свого роду, наслідувати кращі риси представників свого роду.

Великий духовний сенс дослідження родоводу – можливість удосконалити кожну людину. Шанувати свій рід – жити так, щоб нашим родичам і нащадкам не було соромно за нас.

1. Чому важливо зберігати знання про предків та нас самих?
2. Як може допомогти знання родоводу?
3. Чи припускаєте ви, що ваше прізвище зрусифіковано?
4. Чи хтось у вашій родині цікавився власним родоводом? Хто створив генеалогічне дерево?

Сім поколінь людини

Перше покоління (Я)

Друге покоління (батьки – 2 чол.)

Третє покоління (бабусі і дідусі – 4 чол.)

Четверте покоління (прабабусі і прадідусі – 8 чол.)

П'яте покоління (батьки прадідів – 16 чол.)

Шосте покоління (діди прадідів – 32 чол.)

Сьоме покоління (прадіди прадідів – 64 чол.)

Якщо 64 людини розібрати по цифрам, то ось що виходить: $6 + 4 = 10$ -? $1 + 0 = 1$ – Знову перше покоління. Таким чином, замикається коло роду семи поколінь.

Біблійна історія

Прочитайте біблійну історію і розкажіть, які з названих біблійних постатей вам відомі та чим саме.

Родовід Ісуса Христа (Мт. 1:1-17)

Книга родоводу Ісуса Христа, Сина Давидового, Сина Авраамового: Авраам породив Ісака, а Ісак породив Якова, а Яків породив Юду й братів його. Юда ж породив Фареса та Зару від Тамари. Фарес же породив Есрома, а Есром породив Арама. А Арам породив Амінадава, Амінадав же породив Наассона, а Наассон породив Салмона. Салмон же породив Вооза від Рахави, а Вооз породив Йовіда від Рути, Йовід же породив Єссея. А Єсей породив царя Давида, Давид же породив Соломона від Урієвої. Соломон же породив Ровоама, а Ровоам породив Авію, а Авія породив Асафа. Асаф же породив Йосафата, а Йосафат породив Йорама, Йорам же породив Озію. Озія ж породив Йоатама, а Йоатам породив Ахаза, Ахаз же породив Єзекію. А Єзекія породив Манасію, Манасія ж породив Амоса, а Амос породив Йосію. Йосія ж породив Йоякіма, Йоякім породив Єхонію й братів його за вавилонського переселення. А по вавилонським переселенні Єхонія породив Салатїїля, а Салатїїль породив Зоровавеля. Зоровавель же породив Авіюда, а Авіюд породив Еліякіма, а Еліякім породив Азора. Азор же породив Садока, а Садок породив Ахіма, а Ахім породив Еліюда. Еліюд же породив Елеазара, а Елеазар породив Маттана, а Маттан породив Якова. А Яків породив Йосипа, мужа Марії, що з неї родився Ісус, званий Христос. А всіх поколінь від Авраама аж до Давида чотирнадцять поколінь, і від Давида аж до вавилонського переселення чотирнадцять поколінь, і від вавилонського переселення до Христа поколінь чотирнадцять.

2. Реалізація Божого плану у родоводі Ісуса Христа

Перед нами текст (на перший погляд дуже простий), який містить лише імена. Маючи проблеми зі знанням своїх родоводів, ми можемо вважати це дуже дивним. Для юдеїв такий початок був абсолютно нормальним, бо вони мали пам'ятати імена своїх предків аж до Авраама (щоб стати священником, потрібно було знати свій рід, не мало бути змішаних шлюбів). За цим дуже пильнували, писалися спеціальні книги родоводу. Також було важливо знати про Месію, який мав вийти з роду Авраама та Давида.

У пророків Старого Завіту відношення чоловіка та жінки в сім'ї були прообразом відношення людини та Бога. З перших книг Старого Завіту це були стосунки, побудовані на патріархальних принципах. Щось подібне можемо знайти в деяких суспільствах сьогодні, де чоловік має домінуючу роль у суспільстві, а жінка виконує домашні функції. Матей у Новому Завіті подає родовід Ісуса Христа тільки по чоловічій лінії. На той час жінка не мала таких прав, як чоловік. Після смерті батька спадок отримували тільки сини, а дочки йшли заміж в іншу сім'ю.

Господь не так просто помістив імена всіх Своїх предків до першої книги Нового Завіту: тут є три важливі істини.

Родовід Ісуса Христа розділено на три частини, як написано у вірші 17: «Від Авраама аж до Давида 14 поколінь, і від Давида аж до вавилонського переселення 14 поколінь, і від вавилонського переселення до Христа поколінь 14»? З чим пов'язаний такий поділ?

Бог усе спланував за тисячі років до народження Свого Сина. Зміг точно визначити, коли народиться Месія, та з родоводом Ісуса показав історію спасіння всього людства і кожної окремої людини. Як родовід Ісуса ділиться на три окремі частини, так і історія спасіння кожного ділиться на три окремі періоди:

- історія від Авраама до Давида символізує, що Бог створив людину для величі, царювання і панування над всім;
- період від Давида до вавилонської неволі показує, що людина втратила свою велич;
- історія від вавилонського переселення до Христа показує можливість для кожної людини знову повернути свою втрачену велич.

1. Чи важливою є згадка про родовід Ісуса Христа?
2. Що вразило вас в родоводі Христа?
3. З чим пов'язаний поділ родоводу Христа на три періоди?
4. Чи є щось спільне, що пов'язує всіх представників роду Ісуса Христа?

Гордість України

Познайомтеся з історичними дослідженнями щодо відомих славетних та шляхетних родів України і поміркуйте над їх роллю в духовному житті народу.

1. Священство представників шляхетного роду Попель гербу Сас

Нарід, що забуває минуле, ніколи не буде нацією.

А. Шептицький

Існує два важливі покликання Божі, які особливо потрібні людям: лікарське – для зцілення тіла і священницьке – для допомоги духовної. Ці благородні місії нині виконують представники різних суспільних станів.

Ще з давніх-давен належати до духівництва було престижно. Кандидат у священники повинен був мати високі моральні й інтелектуальні якості, а також вільне походження. Тож цілком закономірно, що часто ними ставали представники знатних родів. Ці люди віддано служили українській церкві й народові. Священство ставало справою честі цілих родів.

На Галичині така традиція існувала у відомому шляхетському роді Попелів гербу Сулима і гербу Сас. Гербом Сас володіли нащадки саксонського графа Гуйда, що пристав на військову службу до князя Данила Галицького. Рід цей охоплює

понад 350 прізвищ. З нього протягом кількох століть вийшли найкращі представники духівництва. Згадаємо найвідоміших.

Перш за все – Методій Терлецький (? – 1649), єпископ Холмський, єпископ Української греко-католицької церкви. Був утаємничений у переговори митрополита Петра Могилы та Адама Киселя щодо об'єднання з Римом та створення Київського патріархату.

Йосиф (Іван) Шумлянський (1643/1644 – 1708) – православний, а згодом уніатський єпископ Львівський. Його заслуга в тому, що доручив духівництву провадити метрики, склав інструкції, як поводитися в церкві і поза нею. Підтримував зв'язки з гетьманом Петром Дорошенком та Іваном Мазепою.

Варлаам Ясинський (1627/1630 – 1707) – православний Київський митрополит. Випускник Могилянської колегії, він неусипно дбав про свою alma mater. Саме за його митрополитства вона отримала статус академії.

Юрій Вінницький (1660 – 1713) – київський уніатський митрополит. Заснував у місті духовну семінарію, виклопотав у короля звільнення духовних осіб від військової повинності. Призначив Львівським єпископом архімандрита Варлаама Шептицького.

Атанасій Шептицький (1686 – 1746) – Львівський єпископ від 1715 року.

Лев Шептицький (1717 – 1789) – єпископ Львівський (1749–1779).

Юліан Сас-Куїловський (1826 – 1857) – митрополит Галицький і архієпископ Львівський (1898–1900 рр.). Жив скромно, багато жертвував церковним храмам, особливо на оновлення «кафедрального храму».

Чи не найвизначнішою постаттю серед духівництва гербу Сас є митрополит Андрей Шептицький (1865 – 1944), представник шляхетних польських й українських родів. Його постать настільки глибока й багатогранна, що потрібне не одне фундаментальне дослідження, щоб розкрити її. Він доклав великих зусиль для процвітання українського народу й незалежності України, а його епістолярна спадщина є цінним джерелом для істориків.

*(За Олегом Приймою, кандидатом медичних наук,
о. Мироном Бендиком, Олександром Попелем,
о. Іван Гаванєм)*

1. Історія кого зі священників гербу Сас вас вразила?
2. Чи доводилося вам чути про Андрея Шептицького?
3. Що вразило вас у родоводі Андрея Шептицького?
4. Чи престижно зараз бути священником?

2. «Три покоління благовірності»

18 листопада 2021 року у соборі Святої Софії Національного заповідника «Софія Київська» відбулася презентація меценатського проекту «Три покоління благовірності». Благодійники подарували музеєві мозаїчні портрети та різьблений кіот. Проект став продовженням наукового дослідження «Три покоління

благовірності: Інгігерда Шведська, Анна Київська та Едігна Баварська», що належить одному з науковців заповідника – к.і.н. Олені Ясинецькій.

Інгігерда Шведська, Анна Київська та Едігна Баварська належали до однієї родини і представляли три покоління одного роду: мати-донька-онука. Вони поєднали сімейними зв'язками правителів середньовічної Швеції, України, Франції, Німеччини, Британії та інших держав. Їх долі яскраво демонструють генетичну та духовну спорідненість України з усім європейським християнським світом.

На превеликий жаль, московити все зробили для того, щоб ми забули життєпис багатьох величних українок, особливо часів Середньовіччя, зокрема XI–XII століть. У цей період жінки відігравали важливу роль у суспільному, політичному, культурному та церковному житті, в поширенні християнства та його цінностей. Будучи справжніми християнками, багато княгинь Русі-України стали прикладом для наслідування в добродійних діяннях, справах милосердя і благодійності та свідченням вірності Христовим Заповідям. Їх добрі справи є для нас взірцем.

Вартують нашого наслідування і Велика княгиня Київська Інгігерда, і князівна Київська, королева Франції Анна, і небесна покровителька Баварії блаженна Едігна. Вони були справжніми християнками, залишилися в європейській історії та культурі як фундаторки церков, миротвориці, подвижниці, цілительки і молитвениці.

Чи здогадувалися Володимир Святославович та король Швеції Олаф Шетконунг (обоє хрестителі своїх держав), що їх діти поєднують свої долі. У 1019 році Ярослав Мудрий узяв шлюб з дочкою короля Олафа Інгігердою (у шлюбі відомою як Ірина).

Інгігерда стала вірною сподвижницею свого чоловіка, знаковою фігурою для середньовічної України. За їх правління Русь сягнула свого найвищого розквіту. Ярослава та Інгігерду називали тестем та тещою Європи, адже їх троє доньок стали королевами відомих європейських держав – Норвегії, Франції та Угорщини, а шестеро синів обійняли майже всі престולי Русі.

Одна з доньок, Анна, в 15-річному віці залишила дім своїх батьків, поїхала до Франції і там стала дружиною короля Франції Генріха I. Пам'ять про неї, про її побожність ретельно зберігається в містечку Санліс (Франція), де є її статуя. У Франції добре пам'ятають про українське коріння Анни, яка, будучи королевою Франції, стала благодійницею храмів, монастирів й праматір'ю багатьох монархів – до сучасних європейських вінценосців. Відповідно і дітей виховувала на християнських цінностях.

Її донька– блаженна Едігна – стала взірцем християнської побожності та відданості, її проголосили небесною покровителькою німецької землі Баварія. Вона незаслужено забута (а то й незнана) в Україні, має бути повернена із забуття та належно пошанована в Україні.

Саркофаг Ярослава Мудрого з похованням його дружини

Як буде можливість, прочитайте книгу О.А. Ясинецької «Три покоління благовірності».

1. Що зацікавило вас в тексті?
2. Що здивувало?
3. Чи були у вашій родині жінки, життя яких вартує наслідування?

Повчальна історія

Прочитайте та поміркуйте, яким темам, проблемам присвячені ці поезії.

1. Ой, роду наш красний (У полі калина) Українська народна пісня

У полі калина,
У полі червона.
Хорошенько цвіте.

Приспів:

Ой, роду наш красний,
Роду наш прекрасний,
Не цураймося, признаваймося,
Бо багацько нас є.*

Що перший цвіточок –
То рідний батенько.
Хорошенько цвіте.

Приспів.

Що другий цвіточок –
То рідная ненька.
Хорошенько цвіте.

Приспів.

Що третій цвіточок –
Рідна сторононька.
Хорошенько цвіте.

Приспів.

Дмитро Добровольський.

2. Що в імені і прізвищі твоїм...

Що в імені і прізвищі твоїм,
Українцю мій, чи древо роду знаєш?
Ким предок був в стражденнім світі цім:
Звитяжцем вольниці козацької святої
А чи холуй, запроданець, стукач, злодюга,
Кат рідного народу, кар'єрист, бандюга,
Чи суверенної України мужній воїн?!
Тож відроди козацьку силу й вроду,
Шануй, примножуй честь свого роду, –
Кріпімо єдність, силу волі й права,
Бо з міці роду, а не виродків, будеється держава.

А. Поповський

Дослідження родоводу необхідне, якщо ви прагнете:

- ✓ Залишити свій слід у історії родини.
- ✓ Зберегти інформацію та пам'ять про предків для ваших нащадків.
- ✓ Зрозуміти глибше себе, своє місце у суспільстві, подіях та часі.
- ✓ Здобути натхнення, щоб ставати кращим і успішнішим.
- ✓ Підкреслити ваш високий рівень культури і освіченості.
- ✓ Зробити цінний подарунок рідним, дорогим, важливим для вас людям.

Моральний практикум

Робота в парах

1. Поміркуйте й обґрунтуйте відповіді:

Чи існують якісь причини недбалого ставлення сучасних українців до свого родоводу?

Чи можна сказати, що інтерес до власного роду свідчить про певний рівень культури людини?

Науковці стверджують, що для українського суспільства особливо важливе поширення генеалогії. Як ви вважаєте, чому?

2. Виділена літера в імені батька означає першу літеру в імені його сина. Якщо цієї допомоги замало, Біблія допоможе вам довідатися, хто чий син.

Адам (Бут.4:2)

Хам (Бут. 9:22)

Терах (Бут. 1:26)

Метушалах (Бут.5:25)

Арпахшад (Бут.11:1)

Ісак (Бут.25:19 -5)

Яків (Бут. 35:25 -26)

Самуїл (1Хр.6:13)

Манасія (2 Хр. 33:20)

Йосія (2 Хр. 36:1)

Боз (1 Хр. 2:12)

Яфет (1 Хр. 1:5)

Захарій (Лк. 1 :59-60)

Ханаам

Авель

Ламех

Авраам

Шелак

Ісав

Амон

Авійя

Веніамин

Овед

Йоахаз

Іван

Яван

Підсумовуємо

Скласти підсумковий інформаційний текст (8-10 речень, усно) за головним змістом уроку.

Сьогодні на уроці ...

– я дізнався/дізналась...

– зрозумів/зрозуміла, що ...

– навчився/навчилась... і запам'ятав/запам'ятала...

Я прагну...

У своєму житті я використаю...

Тепер я можу пояснити іншим ...

Я хочу запитати...

Виконаємо вдома

Завдання за вибором

1. Взяти інтерв'ю: «Які покоління вашого роду ви знаєте?»

2. Підготувати презентацію: «Родовід Ісуса Христа».

3. Виконати проекти: «Особливості другого родоводу Ісуса Христа в Євангелії від Луки (3:23-38)», «Шляхетні роди України».
4. Підготуйте розповідь про реліквії свого роду. У спадок від старших нам залишилась не тільки мудрість, поради, але й речі, які вони зробили своїми руками, або придбали чи одержали в нагороду. Такі речі стають реліквіями, бо вони цими речами відстоювали або захищали честь свого роду.
5. Створити своє родинне дерево. Поговорити із найстаршими членами своєї родини.